

La plurilinguitad

Introducziun el tema

Affons san emprender bein differents lungatgs

Da crescer si cun differents lungatgs ei ina gronda schanza per igl avegnir. Affons san emprender bein da pign ensi dus ni schizun treis lungatgs, sch'els vegnan promovì sufficientamein en quels. Affons plurilings entscheivan buc exnum a discuorer pli tard che affons monolings. Il svilup dil lungatg vegn pia buc impediù, sche bab e mumma discuoran differents lungatgs. Impurtontas ein en tals cass denton claras «reglas da discuorer» (veser «Tips per in'educaziun plurilingua»).

La scoletta ei ina schanza per Vies affon

En scoletta empen igl affon romontsch/tudestg e bia autras caussas ch'ei impurtontas peril svilup dil secund lungatg – e pli tard era per la scola.

Pertuccont igl acquist da plirs lungatgs differenzieschan ins divers process. Decisivs ei il mument, il qual ils affons vegnan confruntai cun in ulteriur lungatg. Savens observan ins era fuormas mischedadas.

1. Igl acquist biling digl empen lungatg /acquist simultan

Igl affon empen naven dalla naschietscha ni el decuors dils empens treis onns da sia veta dus lungatgs. Quei vul dir che la mumma ed il bab discuoran mintgamai in lungatg, lur lungatg cun igl affon.

- La capientscha dil lungatg, la grammatica e la pronunzia empen igl affon en omisdus lungatgs a moda parallela. En quels camps ha igl affon las medemas habilitads linguisticas sco in affon monoling.
- Il scazi da plaids sa esser pli pigns che tier affons monolings.

2. Igl acquist successiv d'in secund lungatg

Sch'il secund lungatg vegn acquistaus pér naven dil 3. onn dalla veta, discuoran ins d'in acquist successiv d'in secund lungatg.

- Pli baul ch'igl acquist d'in secund lungatg entscheiva e pli semeglionts ch'el ei agl acquist digl empen lungatg.
- Naven dil 6avel onn dalla veta ei igl acquist d'in secund lungatg gia semeglionts agl acquist d'in lungatg jester d'in carschiu. Ils mecanissem automatics naturals d'acquistar in lungatg san mo pli vegnir tratgs a nez limitadamein ed igl affon sto per part gia emprender a moda cunscenta il lungatg.

- Naven dalla pubertad funcziuna igl acquist d'in lungatg buca pli a moda nuncontrollada. Ils mecanissem automatics naturals d'acquistar in lungatg san buca pli vegnir utilisai.
- Con spert ch'in affon sa far progress en in secund lungatg dependa dil mument, dalla quantitat e dalla qualitat dil contact linguistic. (Naven da cura, con savens e cun tgi discuora igl affon?)

3. Igl acquist da lungatgs jasters

Igl affon empren in lungatg che vegn buca discurren en siu ambient da viver. Per regla vegn quei lungatg dirigius externamein cun instrucziun ni promoziun speciala. En quei mument ei igl acquist digl emprem lungatg terminaus ed ils mecanissem automatics naturals d'acquistar in lungatg ein buca pli effectivs. Il lungatg vegn emprius a moda cunscenta.

Singularitads digl acquist d'in secund lungatg

Sch'il svilup dil lungatg pluriling sespleiga tenor la norma, lu sa Vies affon era surmuntar tec a tec persuls ni cun agid d'ina promoziun linguistica ils craps da scarpetsch pusseivels. Ils suandonts fenomens fan part digl acquist d'in secund lungatg.

- Code-switching: midar amiez ina construcziun d'in lungatg a l'auter. («Ussa mon jeu go kocha.»)
- Borrowing: surprendre singuls plaids da l'auter lungatg.
- Transfer: formulaziuns digl emprem lungatg vegnan transferidas sil secund lungatg («jeu hai ina petta fatg»: la grammatica dil tudestg vegn transferida sil romontsch.)
- Instabilitad: igl affon discuora p.ex. suenter las vacanzas da stad buca pli romontsch resp. fa dapli sbagls che avon.
- Stagnaziun: il secund lungatg sesviluppescha buca vinavon.

Raschuns pusseivlas per in'acquist pli difficultus d'in secund lungatg

- Ei maunca la motivaziun da cuntinuar ad emprender il secund lungatg.
- Naven d'in cert punct ei il secund lungatg memia complex.
- Il diever dil lungatg correspunda buc allas spetgas digl ambient. Las normas linguisticas per affons monolings vegnan transferidas sin affons cun romontsch sco secund lungatg (p.ex. duei igl affon duvrar endretg ils artechels il/igl/la).
- Facturs socioculturals han in effect engrevegiont, p.ex. in ambient scolau mo minimalmein.
- Ei semuossa tier in affon in disturbi d'acquistar in lungatg ni las habilitads linguisticas ni cognitivas ein limitadas.

Plurilinguitad e disturbis d'acquistar in lungatg

Oz partan ins dil fatg che

- disturbis d'acquistar in lungatg seresultan tier affons plurilings buca pervia dalla plurilinguitad.
- disturbis d'acquistar in lungatg vegnan buca rinforzai dalla plurilinguitad.
- disturbis d'acquistar in lungatg semuossan en omisdus lungatgs.

In affon cun in disturbi d'acquistar in lungatg discuora a moda strusch capeivla, dispona d'in scazi da plaids limitau e s'exprima a moda semplia, restrinschida.

Tips per in'educaziun plurilingua

La suandonta gliesta sebas sin las recumandaziuns dallas brochuras d'informaziun dalla Federaziun tudestga per logopedia (dbl) e dalla Cuminonza da lavur svizra per logopedia (SAL):

- Discurri cun Vies affon il lungatg che Vus saveis il meglier, qvd. Vies lungatg-mumma.
- Sche Vies affon sa aunc buca romontsch/tudestg, cura ch'el entscheiva la scoletta, discurri era vinavon cun el Vies lungatg-mumma. Aschia rinforzeis Vus Vies affon per igl acquist dil lungatg.
- Evitei da mischedar lungatgs. Affons pigns mischeidan all'entschatta savens ils differentes lungatgs ch'els audan en lur ambient. Fagei Vus denton atenziun da duvra consequentamein Vies lungatg. Aschia gideis Vus Vies affon da differenziar ils divers lungatgs.
- Fixei claras «reglas da discuorer» en famiglia per che Vies affon sappi colligiar in cert lungatg cun ina certa persuna. El sa lu exact «Mumma discuora aschia, bab aschia, durant magliar discurrin nus aschia, ...».
- Possibilitè a Vies affon bia contacts cun carschi ed affons, era ordeifer la famiglia. Dei ad el la pusseivladad da discuorer e far termagls cun els. Aschia sa el emprender da discuorer e comunicar cun differentes individis en situaziuns variablas.
- Procurei che Vies affon sappi far bia experientschas en differentes contexts: en scoletta, sin il plaz da giug, cun amitgs che discuoran romontsch/tudestg, a casa tier ils amitgs, etc. Aschia empren igl affon bia plaids novs ed survegn la caschun da discuorer.
- Pli savens che Vies affon fa termagls cun affons romontschs/tudestgs en scoletta, denton era durant il temps liber, e pli spert ch'el vegn ad emprender il lungatg romontsch/tudestg.
- Raquintei agl affon historias e mirei ensemen cudischs da maletgs. Affons han fetg bugen historias. Quei sa esser historias dil mintgadi, praulas, historias da Vossa affonza – tut quei che plai a Vus ed a Vies affon. Era canzuns, giugs dalla detta e versets ein fetg impurtants per il svilup dallas habilitads linguisticas.
- Accumpignei acziuns dil mintgadi cun lungatg. S'orientei tenor quellas e commentei activitads comunablas. Affons emprendan novas noziuns cun sentir, udir, duvra e capir ellas.
- Il consum da medias promova buc igl acquist d'in secund lungatg. Tuttina tgei apparat ch'ins drova per far quei. Mirar videos/films tonscha buc! Affons seconcentreschan surtut sin ils maletgs e buca sin quei che vegn detg. E per il solit miran els il film tut quiet. Ei dat negin dialog. Quel ei denton necessari ed indispensabel per emprender in lungatg.

Datas da contact dil Survetsch logopedic Surselva

Menadra:

Nicole Cavegn
Survetsch logopedic Surselva
Via dil Glogn 22a
CH-7130 Glion
e-mail: nicole.cavegn@bzs-surselva.ch
tel.: 081 926 25 14

Logopeda responsabla:

Fontaunas, colligiazziuns, litteratura

Informaziuns davart igl acquist dil lungatg (Sabrina Disabato ed Ann-Sabine Künzler):

www.kindersprache.ch

Federaziun da logopedas e logopeds dalla Svizra tudestga DLV: www.logopaedie.ch

Federaziun tudestga per logopedia (dbl) a.r.: www.dbl-ev.de

Haid, A. (2004): Kindlicher Spracherwerb. Mein Kind lernt mehr als eine Sprache. Casa editura SAL, Turitg e Rorschach.

Logopädie/Pädaudiologie des Kantonsspital Winterthur KSW (2011): Informationen für Eltern von mehrsprachigen Kleinkindern. Winterthur.

Ulich, Michaela: Wie lernt mein Kind 2 Sprachen, Deutsch und die Familiensprache? Staatsinstitut für Frühpädagogik – IFP Minca/München.